

Yayın Geliş Tarihi: 15.11.2023
Yayına Kabul Tarihi: 12.02.2024
Online Yayın Tarihi: 15.03.2024
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1376044>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 26, Sayı: 1, Yıl: 2024, Sayfa: 275-295
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

ALGILANAN BELİRSİZLİK VE PSİKOLOJİK SAĞLIK ARASINDAKİ İLİŞKİLER: KÜLTÜRLERARASI BİR İNCELEME

Aybike ÇAVDAR*

İnci BOYACIOĞLU**

Lyda LANNEGRAND***

Öz¹

Belirsizlik sosyal yaşamın kaçınılmaz bir parçası olarak her toplumun ve bireyin deneyimlediği çok boyutlu bir kavramdır. İlgili alanyazın incelendiğinde, belirsizlikle ilgili değişkenlerin depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik yapıların artmasıyla pozitif ilişkiler barındırdığı görülmektedir. Bu çalışmada özellikle COVID-19 pandemisi sonrası görünürlüğünün artması beklenen belirsizliğin üniversite eğitimlerine devam eden Türk ve Fransız öğrenciler tarafından ne derece algılandığı ve bu algının ilişkilendiği kimi psikolojik değişkenlerde olası kültürel farklılıklar incelenmek istenmiştir. Bu amaçla Türkiye’de (N = 421) ve Fransa’da (N = 391) eğitimine devam eden öğrencilerden veri toplaması eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler tek bir veri setinde birleştirilerek örneklem grupları iki kategorili değişken olarak kodlanmıştır. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları belirsizlik düzeyinin, belirsizliğe tahammülsüzlükleri,

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Çavdar, A., Boyacıoğlu, İ. & Lannegrand, L. (2024). Algılanan belirsizlik ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkiler: kültürlerarası bir inceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26 (1), 275-295.

*Doktora öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji ABD, İzmir, Türkiye, ORCID: 0000-0001-6547-6630, aybikecavdar@hotmail.com

**Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji bölümü, İzmir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-1863-3792, inci.boyacioglu@deu.edu.tr

***Prof. Dr., Université de Bordeaux, Laboratoire de Psychologie, Bordeaux, France, ORCID: 0000-0002-6388-4806, lyda.lannegrand@u-bordeaux.fr

¹Bu araştırma Aybike Çavdar’ın Doç. Dr. İnci Boyacıoğlu danışmanlığında hazırladığı doktora tezinden üretilmiştir. Çalışma için Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü’nden 10.11.2021 tarihinde (Sayı: E-87347630-659-140129), University of Bordeaux Comité Local d’Ethique (CLÉ) du Laboratoire de psychologie (EA4139)’den 15.04.2022 tarihinde (Bildirim numarası: 2022.04.CLE004) etik kurul onayları alınmıştır.

Bu araştırma TÜBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı tarafından desteklenmiştir. Destekleri için TÜBİTAK’a teşekkür ederiz.

yaygın psikolojik sağlık yapıları olarak değerlendirilen depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca algılanan belirsizlik düzeyi ve yaygın psikolojik sağlık yapıları arasındaki ilişkiye tahammülsüzlük düzeyinin aracılık edip etmediği ve bu ilişkilerin iki kültürel grupta farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre belirsizliğe tahammülsüzlüğün algılanan belirsizlik ve yaygın psikolojik sağlık yapıları arasındaki ilişkiye anlamlı ve kısmi bir aracılık ettiği gözlemlenmiştir. Ancak bu aracılık modeli Türkiye ve Fransa örneklemelerinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Dolayısıyla belirsizliğe verilen tepkilerin kültürel olarak Türkiye ve Fransa örneklemeleri için farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu özgün bulgular alanyazından yola çıkarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Belirsizlik, Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Depresyon, Anksiyete, Stres.

THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED UNCERTAINTY AND PSYCHOLOGICAL HEALTH: A CROSS-CULTURAL STUDY

Abstract

Uncertainty is a multidimensional concept that every society and individual inevitably experiences in social life. When the relevant literature is examined, it is seen that variables related to uncertainty have positive relationships with the increase in psychological structures such as depression and anxiety. The purpose of this study is to investigate the extent to which Turkish and French university students perceive the uncertainty, which is anticipated to become more visible particularly after the COVID-19 pandemic, as well as any potential cultural differences in certain psychological variables related to this perception. For this purpose, data collection was conducted simultaneously from university students in Turkey (N = 421) and France (N = 391). The data obtained were combined in a single data set and the sample groups were coded as two categorized variables. The relationship between the level of uncertainty perceived by university students and their intolerance to uncertainty, depression, anxiety, and stress levels, which are considered as common psychological health constructs, was analyzed. In addition, it was tested whether the level of intolerance to uncertainty mediates the relationship between perceived uncertainty and common psychological health constructs and whether these relationships differ in two cultural groups. The results showed that intolerance of uncertainty partly mediated the relationship between perceived uncertainty and common psychological health constructs. However, this mediation model does not show a significant difference in Turkey and France samples. Therefore, it was concluded that reactions to uncertainty do not differ culturally for Turkish and French samples. These original findings are discussed based on the literature.

Keywords: Perceived Uncertainty, Intolerance of Uncertainty, Depression, Anxiety, Stress.

GİRİŞ

Belirsizlik, düzeyi ve niteliği büyük farklılıklar gösterse de insan varoluşunun doğal ve evrensel bir bileşenidir ve bireyler yaşamları boyunca belirsiz

durumlarla sıkça karşılaşırlar. Gelişen ve değişen dünyanın giderek daha karmaşık ve öngörülemez hale gelmesi, algılanan belirsizlik düzeyinin artmasına yol açmıştır ve bu durum psikolojik iyilik halinin önemli bir belirleyicisi haline gelmiştir. Algılanan belirsizlik ile olumsuz duygusal sonuçlar arasındaki psikolojik mekanizmaları anlamak, zihinsel sağlığın desteklenmesinde son derece önemlidir. Bu çalışma kapsamında farklı kültürlerde üniversite eğitimlerine devam eden üniversite öğrencilerinin algıladıkları belirsizlik düzeyinin yaygın psikolojik sağlık yapıları olarak değerlendirilen depresyon, anksiyete ve stres üzerindeki yordayıcı etkisi araştırılmak istenmektedir. Alanyazında söz konusu psikolojik sağlık değişkenlerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi ile olan ilişkisinin yoğun şekilde çalışıldığı görülmektedir (bkz. Birrell vd., 2011: s.1200; Carleton vd., 2007a: s.1307; Dugas & Ladoucer, 2000: s.635). Geçmiş çalışmalardan farklı olarak, mevcut araştırmada Türkiye ve Fransa'da üniversite öğrencilerinin algıladıkları belirsizlik düzeyinin psikolojik sağlık değişkenleri üzerindeki etkisinde belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin nasıl bir rolü olduğu incelenecek ve ilgili değişkenler arasındaki ilişkide kültürel farklılıklar irdelenecektir.

Tüm dünyada depresyon, anksiyete ve stres deneyimlenme sıklığı olarak oldukça yüksek seyretmektedir ve toplumsal ruh sağlığının güçlü tehditleri olarak görülmektedir (Asif vd., 2020: s.972; World Health Organization, 2008: s.36; 2012: s.9; Salari vd., 2020: s.1). Klinik alanda pek çok çalışmanın konusu olan bu değişkenler mevcut çalışmada sosyal psikolojik açıdan ele alınacaktır. Belirsizlikle ilgili yapılardan ne kadar etkilendikleri araştırılmak istenen bu değişkenlerin ayrıntılı bir incelemesini yapmak yerine, farklı kültürlerde eğitimlerinin son yılındaki üniversite öğrencilerinin depresyon, anksiyete ve stres seviyelerine odaklanılacaktır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde depresyon, anksiyete ve stresin üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlığı için önemli bir tehdit olabileceği (Asif vd., 2020: s. 971; Auerbach vd., 2018: s.4; Buchanan, 2012: s.21; Karing, 2021: s.1; Stallman, 2010: s.249; Tosevski, vd., 2010: s.48; Wong vd., 2023: s.2), psikolojik esenliğin belirsizliğe tahammülsüzlükten olumsuz şekilde etkilendiği (Bkz. Andrews vd., 2023: s.4; Birrel vd., 2011: s. 1205; Carleton vd., 2012: s.478; Dugas vd., 2005: s.329; Mishel, 1984: s.163; Voitsidis vd., 2021: s.884) görülmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak COVID-19 bağlamında algılanan belirsizlik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün yaygın psikolojik sağlık yapılarını nasıl etkilediği önem arz etmektedir.

Alanyazın incelendiğinde belirsizliğe tahammülsüzlük sıklıkla ele alınan bir değişken olsa da var olan durumların ne kadar belirsiz algılandığına dair ölçümler ve çalışmalar oldukça sınırlıdır. Alanyazındaki bu eksiği gidermek amacıyla, mevcut çalışmada öncelikle bireyin içinde bulunduğu dönemi belirsiz olarak algılama seviyeleri farklı iki kültürden örneklemeler üzerinde ölçülmüştür. Araştırma verilerinin toplandığı dönem, belirsizliğin tüm dünyada psikolojik sağlık açısından önemini açık şekilde arttığı bir zaman dilimine denk düşmektedir. COVID-19 pandemisi ve sonrasında yaşadığımız dönemin özellikleri araştırma değişkenlerini sağlıklı değerlendirebilmek açısından değerli bilgiler taşımaktadır.

Çin’de başlayan ve daha sonra tüm dünyaya yayılarak pandemi statüsüne geçen COVID-19 salgını sonrası, modern dönemde yaşayan insanlık daha önce hiç deneyimlemediği ve hakkında sınırlı bilgi sahibi olduğu bu pandemi ile yeni dünya düzeni ile tanışmıştır. Yeni çalışma ve eğitim modelleri, değişen ev içi rol dağılımları, değişen evler ve hayatlar gibi pek çok yenilik hayatlarımıza girmiş ve beraberinde de belirsizlikler getirmiştir. Ne kadar böyle devam edeceği, eğitim ve iş modellerinin sorgulanması, gelecekte insanlığı nelerin beklediği, salgının ne zaman son bulacağı veya bir tedavisinin bulunup bulunamayacağı soruları zihinleri meşgul ederken salgının hafiflediği dönemlerden sonra büyük ekonomik krizler baş göstermiştir. Bu ekonomik krizlerin etkileri devam ederken iklim krizinin görünürlüğü artmış ve orman yangınları, beklenmeyen hava olayları, mevsim normallerinin dışında seyreden hava sıcaklıkları gibi reddedilemez sonuçları ortaya çıkmıştır. Öte yandan Rusya ve Ukrayna arasında çıkan savaş, var olan ülkeler arası çatışmalara bir yenisi olarak eklenmiştir. Küresel dünya düzeni düşünüldüğünde bu süreçlerin özellikle coğrafi olarak yakınlığı olan ülkelerden başlayarak neredeyse tüm ülkeleri etkilediği söylenebilir. Kısaca özetlenmeye çalışılan son dönemin özellikleri düşünüldüğünde bireylerde belirsizlik algısını tetikleyebilecek bir bağlamın güçlü şekilde ortaya çıktığı görülmektedir.

Belirsizliğin anlamsal doğası gereği belirsizlik ve ilgili kavramlar arasındaki ayrımlar görgül araştırmalarda net bir şekilde ortaya konulmalıdır. Bu nedenle algılanan belirsizlik ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasında bir ayrım yapmak faydalı olacaktır. Ani toplumsal değişimler ve salgın hastalıkların bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlüğü ile ilişkili olduğu, aynı zamanda depresyon, anksiyete ve stres üzerinde artırıcı bir etkisinin olduğu bilinmektedir (Bueno-Notivol vd., 2021: s.2; de la Sablonnière, 2017: s.15; del Valle vd., 2020: s.9; Gu et al., 2020: s.1; Kim & Ng, 2008: s.233; Parlapani vd., 2020: s.6; Satıcı vd., 2022: s.2731; Smith vd., 2020: s.162). Belirsizliğe tahammülsüzlük var olan durumu belirsiz algılama sonucu oluşan bilinmeyene yönelik korkunun yarattığı, gelecek belirsizliği tolere etmede yetersizlik, stres ve kaygı ile karakterize edilirken (Carleton, 2016: s.39), algılanan belirsizlik var olan duruma yönelik bilmeyiş, öznel bir cehalet deneyimi (Anderson vd., 2019: s.2) olarak yorumlanır. Dolayısıyla algılanan belirsizlik içinde bulunulan dönem veya duruma yönelik öznel bir yargı iken, belirsizliğe tahammülsüzlük bu algısal durumun yarattığı kaygı ile ilgilidir. Belirsizliğe yüksek düzeyde tahammülsüzlük gösteren bireyler, belirsiz olaylarla karşılaştıklarında veya gelecekteki sonuçları tahmin edemediklerinde daha yoğun sıkıntı yaşayabilirler. Araştırmalar, tahammülsüzlükten kaynaklanan kaygı bozuklukları arasında yaygın anksiyete bozukluğu (Dugas vd., 1998: s.223), sosyal anksiyete bozukluğu (Carleton vd., 2007c: s.138) ve obsesif-kompulsif bozukluğun (OKB) (Koerner & Dugas, 2008: s.621) bulunduğunu göstermiştir. Mevcut çalışma, her iki yapının da değerlendirilmesi ve depresyon, kaygı ve stres üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunun incelenmesini içermektedir. Ayrıca kültürel farkların psikolojik olguların incelenmesinde dikkate alınmasının önemi giderek artmaktadır. Kültürel faktörler, bireylerin belirsizlik algılarını, başa çıkma stratejilerini ve duygusal tepkilerini

etkileyebilir. Dolayısıyla, algılanan belirsizlik, belirsizliğe tahammülsüzlük ve duygusal sonuçlar arasındaki ilişkilerin farklı kültürel bağlamlarda değişip değişmediğinin incelenmesi önemli görülmektedir. Mevcut çalışmanın verileri Türk ve Fransız öğrencilerden toplanmıştır. Fransa bireyci kültürlerin özellikleri ile karakterize edilirken Türkiye toplulukçu kültürler arasında gösterilmektedir (Schwartz, 2004: s.14; 2006: s.156; Hofstede, 1980: s.52). Ayrıca bireyci kültürlerin belirsizlik karşısında toleranslarının toplulukçu kültürlere göre daha yüksek olduğu öne sürülebilir (bkz. Hofstede, 2001: s. 218; Jang vd., 2018: s. 515; Lim vd., 2004: s. 553). Dolayısıyla farklı kültürlerden toplanan veriler ile ele alınacak olan bu çalışmanın hipotezleri ise şu şekilde oluşturulmuştur:

H1: Algılanan belirsizlik arttıkça belirsizliğe tahammülsüzlük, depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri de artar.

H2: Algılanan belirsizlik ve depresyon arasındaki ilişkide belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı rolü vardır.

H3: Algılanan belirsizlik ve anksiyete arasındaki ilişkide belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı rolü vardır.

H4: Algılanan belirsizlik ve stres arasındaki ilişkide belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı rolü vardır.

H5: Algılanan belirsizliğin depresyon üzerindeki etkisine belirsizliğe tahammülsüzlük aracılık etmekte ve bu aracılık kültürel grup (Türkiye - Fransa) tarafından düzenlenmektedir

H6: Algılanan belirsizliğin anksiyete üzerindeki etkisine belirsizliğe tahammülsüzlük aracılık etmekte ve bu aracılık kültürel grup (Türkiye - Fransa) tarafından düzenlenmektedir.

H7: Algılanan belirsizliğin stres üzerindeki etkisine belirsizliğe tahammülsüzlük aracılık etmekte ve bu aracılık kültürel grup (Türkiye - Fransa) tarafından düzenlenmektedir.

YÖNTEM

Araştırma amaçları doğrultusunda katılımcılar Türkiye’de ve Fransa’da eğitime devam eden üniversite öğrencileri olarak belirlenmiştir. Çalışmayla ilgili gerekli etik kurul izni Türkiye için Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından 10.11.2021 tarihinde sağlanmıştır (Sayı: E-87347630-659-140129). Fransız örneklemini için ise etik kurul izni 15.04.2022 tarihinde Bordeaux Üniversitesi’ne bağlı Comité Local d’Ethique (CLÉ) du Laboratoire de psychologie (EA4139) tarafından verilmiştir (Bildirim numarası: 2022.04.CLE004). Araştırma örneklemine ulaşmak için araştırma veri toplama seti Türkçe ve Fransızca olarak sosyal medya hesapları ve öğrenci elektronik postaları aracılığıyla öğrencilere ulaştırılmıştır. Veriler

LimeSurvey sistemi aracılığıyla 2022’de Mayıs – Kasım ayları arasında toplanmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini Türkiye ve Fransa’dan toplam 812 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır (M = 21.8; SS = 1.46). Araştırma örneklemi ayrı ayrı ele alındığında Türkiye örneklemini 421 üniversite öğrencisi oluştururken (M = 21.9; SS = 1.05) Fransa örneklemini 391 üniversite öğrencisi oluşturmuştur (M = 21.08; SS = 1.80). Türkiye örnekleminin %72.1’i kadın (N = 303) %27.9’u erkek (N = 117), Fransa örnekleminin ise %65’i kadın (N = 291), %23.5’i erkek (N = 91) ve %1.5’i cinsiyetini belirtmek istemeyen (N = 6) katılımcıdan oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama seti Türkçe ve Fransızca olarak hazırlanmıştır. Her iki örnekleme de geçerli ve güvenilir ölçekler olarak seçilen “Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği”, “Algılanan Belirsizlik Ölçeği” ve “Depresyon, Anksiyete, Stres 21 Ölçeği” kullanılarak araştırma değişkenlerine ilişkin veriler toplanmıştır. Ayrıca katılımcılardan ilk olarak “Bilgilendirilmiş Onam Formu”nu doldurmaları istenmiştir ve veri setlerinin sonuna demografik bilgi formu eklenmiştir.

Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği- kısa form: Carleton ve meslektaşları (2007b: s.105) tarafından geliştirilmiş olan ölçek, Freestone ve arkadaşlarının (1994: s. 799) Fransa’da yaptıkları çalışmaya dayanmaktadır. Ölçeğin Buhr ve Dugas (2002: s. 942) tarafından İngilizcesi oluşturulmuş ve bu versiyonda 27 maddelik Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği’nin kısa formu elde edilmiştir. Kısa form 5’li likert tipindeki 12 maddeden (Örn. “İnsan beklenmedik olaylardan (sürprizlerden) kaçınmak için daima ileriye bakmalıdır.”, “Bir duruma hazırlıksız yakalanmaya katlanamam.”) oluşmaktadır. Ölçeğin “İleriye yönelik kaygı” ve “Engelleyici kaygı” olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır (Sarıçam vd., 2014: s. 154). Bu çalışma için Fransa örnekleminde iç tutarlılık katsayısı .88 olarak, Türkiye örneklemini için ise .90 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Depresyon, anksiyete, stres – kısa form (DASS-21): Depresyon, anksiyete ve stres düzeyini klinik ve sağlıklı örnekleme ölçmeyi sağlayan DASS-21 Lovibond ve Lovibond tarafından geliştirilmiş (1995: s. 340) Sarıçam tarafından (2018: s. 27) Türkçe, Ramasaway tarafından (2015: s. 154) Fransızca uyarlaması yapılmıştır. 21 maddeden oluşan ölçek 4’lü Likert formatındadır (0 = Hiçbir zaman; 3 = Her zaman) ve depresyon (Örn. “Hiç olumlu duygu yaşayamadığımı fark ettim.”) , anksiyete (Örn. “Ağzımda kuruluk olduğunu fark ettim.”) ve stres (Örn. “Gevşeyip rahatlamakta zorluk çektim.”) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Türkçe form için elde edilen iç tutarlılık değeri depresyon alt boyutu için .87 anksiyete alt boyutu için .85 ve stres alt boyutu için .81 olarak hesaplanmıştır (Sarıçam, 2018: s.

27). Fransızca form için elde edilen Cronbach alfa katsayıları ise depresyon için .79, anksiyete için .72 ve stres için .78 olarak hesaplanmıştır (Ramasaway, 2015: s. 97). Bu çalışma için Fransa örnekleminde elde edilen iç tutarlılık katsayısı depresyon için .89, anksiyete için .85 ve stres için .83 olarak hesaplanmıştır. Türkiye örneklemini için ise depresyon .88, anksiyete .84 ve stres .84 Cronbach alfa iç tutarlılık değerine sahiptir. Ölçekten alınan yüksek puanlar depresyon, anksiyete ve stres düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Algılanan belirsizlik ölçeği: Katılımcıların içinde buldukları dönemi ne derece belirsiz olarak algıladıklarını ölçmek amacıyla Çavdar, Konukoğlu ve Boyacıoğlu tarafından geliştirilen (yayına hazırlanmakta) 13 maddelik 5'li likert formattaki (1: Kesinlikle katılmıyorum; 5: Kesinlikle katılıyorum) ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin kişisel hayatta algılanan belirsizlik (örn. "İçinde bulunduğumuz ekonomik durum yüzünden nasıl bir geleceğim olacağından emin değilim."), sağlık alanında algılanan belirsizlik (Örn. "İhtiyaç duyduğumda sağlık hizmetlerine ulaşabileceğime eminim.") ve entelektüel belirsizlik (Örn. "Bugünkü iklim ve çevre koşullarına baktığımda, tüm insanlık adına korkuyorum.") olmak üzere 3 alt boyutu vardır. Kişisel hayatın belirsizliğiyle ilgili ilk boyutun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .82, sağlık alanındaki belirsizlikle ilgili alt boyut için .75 ve entelektüel belirsizlik için .77 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısı ise .84 olarak elde edilmiştir. Mevcut çalışmada katılımcıların genel olarak algıladıkları belirsizlik düzeyinin etkisi incelenmek istenmektedir. Bu amaçla ölçeğin toplam puanı kullanılacak, alt boyutlar incelenmeyecektir. Bu çalışmada bütün ölçek için Fransa örnekleminde hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .83, Türkiye örneklemini için ise .85 olarak elde edilmiştir. Yapı geçerliğine dair her iki örnekleme de Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği ile korelasyonu incelenmiştir. Buna göre Fransa ve Türkiye örneklemlerinde algılanan belirsizlik ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler ($.213 \leq r \leq .263$) olduğu görülerek ölçeğin geçerliğine dair bir bilgi elde edilmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar kişinin algıladığı belirsizlik seviyesinin yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Analiz Yöntemi

Her iki kültürde de web tabanlı olarak toplanan verilerin demografik incelemeleri, korelasyon ve aracı değişken analizleri JAMOVI 2.3 paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Türkiye'den ve Fransa'dan toplanan veriler tek bir veri setinde birleştirilmiştir. Birleştirilmiş veri setinde Fransa örneklemine ait veriler "0", Türkiye örneklemine ait veriler ise "1" olarak kodlanarak iki kategorili kültürel grup değişkeni elde edilmiştir. Toplanan verilerin birleştirilmesinin ardından araştırma hipotezlerine ilişkin aracılık modeli ve korelasyon analizi test edilmiştir. Daha sonra aracılık analizinin kültürel gruplarda farklılaşp farklılaşmadığını görmek amacıyla veri setlerine ilişkin ülke kodları analize düzenleyici değişken olarak dahil edilmiştir ve düzenleyicili aracılık analizleri yapılmıştır. Düzenleyicili aracılık analizleri, bir diğer deyişle koşullu etki analizleri Process Macro 3.5

kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecine ilişkin ayrıntılı bilgi bir sonraki bölümde ele alınmıştır.

BULGULAR

Araştırma Örneklemine İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

Her iki örnekleme de araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler aracılık analizi öncesi incelenmiştir. Buna göre belirsizliğe tahammülsüzlük, algılanan belirsizlik, depresyon, anksiyete ve stres ölçümleri sırasıyla korelasyon analizine dahil edilmiştir (Bkz. Tablo 1). Analiz sonuçlarına göre değişkenler arası ilişkiler alanyazınla uyumlu bir şekilde anlamlı çıkmıştır.

Tablo 1: Araştırma Değişkenlerine İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları

Grup		1	2	3	4	5
Fr.	1. ABÖ	1				
	2. BTÖ-12	.263**	1			
	3. Depresyon	.323**	.374**	1		
	4. Anksiyete	.316**	.360**	.557**	1	
	5. Stres	.390**	.398**	.618**	.721**	1
Tr.	1. ABÖ	1				
	2. BTÖ-12	.213**	1			
	3. Depresyon	.271**	.332**	1		
	4. Anksiyete	.179**	.367**	.653**	1	
	5. Stres	.301**	.461**	.728**	.754**	1

Not. ** p < .01

ABÖ: Algılanan Belirsizlik Ölçeği; **BTÖ-12:** Belirsizliğe Tahammülsüzlük ölçeği; **Fr.:** Fransa; **Tr.:** Türkiye

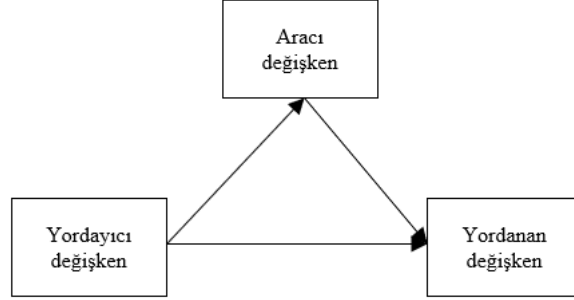
Tablo 1’de de görüleceği üzere, her iki örnekleme de algılanan belirsizlik ile belirsizliğe tahammülsüzlük ($.213 \leq r \leq .263$), depresyon ($.332 \leq r \leq .374$), anksiyete ($.360 \leq r \leq .367$) ve stres ($.398 \leq r \leq .461$) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre araştırmanın ilk hipotezi için destekleyici sonuçlar elde ettiğimizi söylemek mümkündür. Korelasyon analizi sonuçlarının anlamlı çıkması, aracılık analizi için de gerekli şartların sağlandığını gösterdiği için araştırmanın diğer hipotezlerini test etmek amacıyla aracı değişken analizleri gerçekleştirilmiştir.

Aracı Değişken Analizi Sonuçları

Depresyon, anksiyete ve stres üzerinde algılanan belirsizliğin etkisine belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı değişken olarak eşlik edip etmediğini araştırmak için sırasıyla depresyon, anksiyete ve stresin bağımlı değişken olarak

dahil edildiği ayrı aracılık analizleri yapılmıştır. Analizlere ilişkin model Şekil 1’de gösterilmiştir. Aracılık analizleri araştırmanın toplam örneklemini ($N = 812$) üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1: Aracı Değişken Analizlerine İlişkin Araştırma Modeli

Not. **Yordayıcı değişken:** Algılanan Belirsizlik, **Aracı değişken:** Belirsizliğe Tahammülsüzlük, **Yordanan değişken:** sırasıyla depresyon, anksiyete, stres

Depresyon modeline ilişkin aracılık analizi sonuçları

Bu analiz algılanan belirsizlik düzeyinin depresyon üzerindeki etkisine belirsizliğe tahammülsüzlük tarafından aracılık edilip edilmediğini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar (Tablo 2), algılanan belirsizliğin depresyonu pozitif olarak yordadığını göstermektedir ($B = .337, z = 8.45, p < .001, \%95 G.A. [.255, .414]$). Dolaylı etkileri incelendiğinde, belirsizliğe tahammülsüzlüğün algılanan belirsizlik ve depresyon arasındaki ilişkide anlamlı bir aracılık rolü üstlendiği görülmektedir ($B = .118, z = 5.90, p < .001, \%95 G.A. [.080, .160]$). Ayrıca, belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı olarak dahil edilmesinden sonra da algılanan belirsizliğin depresyon üzerindeki pozitif ve anlamlı etkisi korunmaktadır ($B = .219, z = 5.41, p < .001, \%95 G.A. [.136, .299]$). Bu bulgular, belirsizliğe tahammülsüzlüğün depresyon ve algılanan belirsizlik arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü olduğunu göstermektedir. Bir diğer deyişle, bireylerin algıladıkları belirsizlik düzeyi arttıkça belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri de artmaktadır ve sonuç olarak depresyon düzeylerinde bir artış gözlemlenmektedir. Ancak depresyon düzeyinin açıklanmasında bu değişkenler tek başına yeterli değildir.

Tablo 2: Depresyon ve Algılanan Belirsizlik Arasında Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Aracılık Rolü

Aracılık katsayıları							
Etki		B	SH	% 95 Güven Aralığı		Z	p
				LLCI	ULCI		
Dolaylı	a*b	0.118	0.020	0.0799	0.160	5.90	< .001
Doğrudan	c'	0.219	0.040	0.1365	0.299	5.41	< .001
Toplam	c'+a*b	0.337	0.040	0.2554	0.414	8.45	< .001

Yol katsayıları							
	Yol	B	SH	% 95 Güven aralığı		Z	p
				LLCI	ULCI		
IV→MED	a	0.480	0.046	0.386	0.570	10.39	< .001
MED → DV	b	0.246	0.033	0.180	0.309	7.42	< .001
IV → DV	c	0.219	0.040	0.137	0.299	5.41	< .001

Not. IV: Algılanan Belirsizlik; **DV:** Depresyon; **MED:** Belirsizliğe Tahammülsüzlük

Anksiyete modeline ilişkin aracılık analizi sonuçları

Algılanan belirsizlik ve anksiyete arasındaki ilişkide belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı rolünü değerlendirmek için aracılık analizi yapılmıştır. Sonuçlar (Tablo 3), algılanan belirsizliğin anksiyete üzerindeki toplam etkisinin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur ($B = .262, z = 6.86, p < .001, \%95 G.A. [.189, .334]$). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı değişken olarak dahil edilmesiyle, algılanan belirsizliğin anksiyete üzerindeki etkisi anlamlılığını korumuştur ($B = .146, z = 3.72, p < .001, \%95 G.A. [.066, .223]$). Algılanan belirsizliğin belirsizliğe tahammülsüzlük aracılığıyla anksiyete üzerindeki dolaylı etkisi de anlamlı bulunmuştur ($B = .116, z = 6.39, p < .001, \%95 G.A. [.083, .154]$). Bu, algılanan belirsizlik ve anksiyete arasındaki ilişkide belirsizliğe tahammülsüzlüğün kısmi aracı rol üstlendiğini göstermektedir. Depresyon modeliyle benzer şekilde bu modelde de anksiyete düzeyinin artmasında algılanan belirsizlik düzeyinin artmasının etkili olduğu ve bu ilişkiye belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracılık ettiği görülmüştür.

Tablo 3: Anksiyete ve Algılanan Belirsizlik Arasında Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Aracılık Rolü

Aracılık katsayıları							
Etki		B	SH	% 95 Güven Aralığı		Z	p
				LLCI	ULCI		
Dolaylı	a*b	0.116	0.0182	0.0832	0.154	6.39	< .001
Doğrudan	c'	0.146	0.0392	0.0659	0.223	3.72	< .001
Toplam	c'+a*b	0.262	0.0382	0.1887	0.334	6.86	< .001

Yol katsayıları							
	Yol	B	SH	% 95 Güven aralığı		Z	p
				LLCI	ULCI		
IV→MED	a	0.480	0.0465	0.3948	0.568	10.33	< .001
MED → DV	b	0.242	0.0282	0.1857	0.296	8.56	< .001
IV → DV	c	0.146	0.0392	0.0659	0.223	3.72	< .001

Not. IV: Algılanan Belirsizlik; **DV:** Anksiyete; **MED:** Belirsizliğe Tahammülsüzlük

Stres modeline ilişkin aracılık analizi sonuçları

Depresyon ve anksiyete benzer şekilde stres modelinde de belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı rolü olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar (Tablo 4), algılanan belirsizliğin stres üzerindeki toplam etkisinin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur ($B = .363$, $z = 9.66$, $p < .001$, %95 G.A. [.290, .437]). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı değişken olarak dahil edilmesiyle, algılanan belirsizliğin stres üzerindeki etkisi anlamlılığını korumuştur ($B = .231$, $z = 6.09$, $p < .001$, %95 G.A. [.159, .301]). Algılanan belirsizliğin belirsizliğe tahammülsüzlük aracılığıyla stres üzerindeki dolaylı etkisi de anlamlı bulunmuştur ($B = .133$, $z = 6.94$, $p < .001$, %95 G.A. [.099, .170]). Bu, algılanan belirsizlik ve stres arasındaki ilişkide belirsizliğe tahammülsüzlüğün kısmi aracı rol üstlendiğini göstermektedir.

Tablo 4: Stres ve Algılanan Belirsizlik Arasında Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Aracılık Rolü

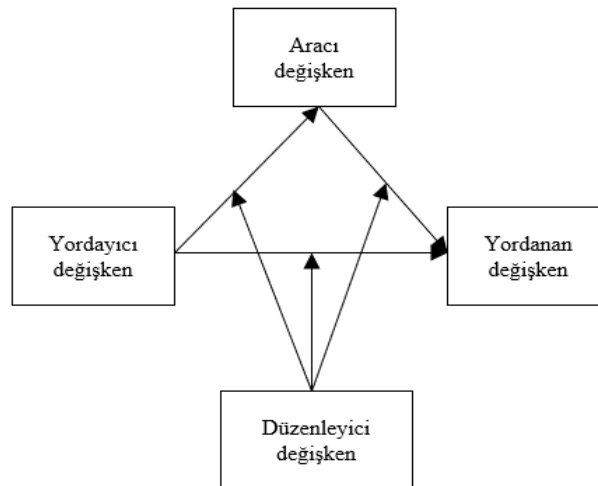
Aracılık katsayıları							
Etki	B	SH	% 95 Güven Aralığı		Z	p	
			LLCI	ULCI			
Dolaylı	a*b	0.133	0.0191	0.0986	0.170	6.94	< .001
Doğrudan	c'	0.231	0.0379	0.1587	0.301	6.09	< .001
Toplam	c'+a*b	0.363	0.0376	0.2905	0.437	9.66	< .001

Yol katsayıları							
Yol	B	SH	% 95 Güven aralığı		Z	p	
			LLCI	ULCI			
IV→MED	a	0.480	0.0458	0.394	0.573	10.48	< .001
MED → DV	b	0.276	0.0285	0.219	0.331	9.66	< .001
IV → DV	c	0.231	0.0379	0.159	0.301	6.09	< .001

Not. IV: Algılanan Belirsizlik; **DV:** Stres; **MED:** Belirsizliğe Tahammülsüzlük

Aracılık analizlerinden görüldüğü üzere depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri belirsizliğe tahammülsüzlüğün aracı olarak dahil edilmesiyle algılanan belirsizlik tarafından pozitif ve anlamlı şekilde yordanmaktadır. Türkiye ve Fransa örneklemelerine ait verilerle yapılan bu analizlerde alanyazınla tutarlı olarak yaygın psikolojik sağlık yapıları üzerinde belirsizlikle ilgili yapıların bozucu bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Bir diğer deyişle, depresyon, anksiyete ve stres seviyeleri algılanan belirsizliğin ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün artmasıyla artmaktadır. Ancak farklı kültür gruplarının belirsizliğe verdiği tepkiler göz önünde bulundurulduğunda bu modelin iki kültür grubunda da benzer şekilde çalışıp çalışmadığı, yani kültür grubunun düzenleyici bir değişken olarak anlamlı bir rol üstlenip üstlenmeyeceği de incelenmek istenmektedir. Bu ilişkileri incelemek için koşullu etki analizleri yapılmıştır.

Şekil 2: Koşullu Etki Analizlerine İlişkin Araştırma Modeli

Not. Yordayıcı değişken: Algılanan Belirsizlik, **Aracı değişken:** Belirsizliğe Tahammülsüzlük, **Yordanan değişken:** sırasıyla depresyon, anksiyete, stres, **Düzenleyici değişken:** Örneklem grupları (Türkiye; Fransa)

Önerilen aracılık modellerinin iki grup arasında farklılaşıp farklılaşmadığını test edebilmek amacıyla örneklem grupları iki kategorili değişken olarak kodlanmış ve aracılık modeline düzenleyici değişken olarak dahil edilmişlerdir. Daha açık bir ifadeyle sırasıyla depresyon, anksiyete ve stres için oluşturulan aracı değişken analizlerinin her birine grup değişkeni düzenleyici değişken olarak alınmıştır. Process Macro ile Model 59 (Hayes, 2018) kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Analizlere ilişkin model Şekil 2’de gösterilmektedir. Yapılan düzenleyici etki analizlerinde depresyon (Endeks = -.005 %95 G.A.[-.082, .066]), anksiyete (Endeks = .014 %95 G.A.[-.055, .080]) ve stres (Endeks = .028 %95 G.A.[-.047, .105]) düzeylerinin belirsizliğe tahammülsüzlük aracılığında algılanan belirsizlikten etkilenme düzeylerinin farklı kültürel gruplar tarafından anlamlı şekilde düzenlenmediği görülmektedir. Daha açık bir ifadeyle, farklı kültürel gruplara ait olmak depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin belirsizlikle ilgili değişkenler tarafından etkilenmesi karşısında koruyucu veya artırıcı, yani farklılaştırıcı bir etki göstermemektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Belirsizlik doğası gereği herkesin deneyimlediği ve bireyin psikolojik sağlığı üzerinde çeşitli etkileri olan çok katmanlı bir yapıyı temsil etmektedir. İçinde bulunduğumuz dönem düşünüldüğünde ise belirsizliğin etkilerinin dikkate değer bir artış göstermesi oldukça olasıdır. Özellikle COVID-19 pandemisi sonrasında olmakla birlikte, bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlükleri arttıkça depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin de arttığını gösteren çeşitli araştırmalar mevcuttur (Boelen & Reijntjes, 2009: s. 130; Ferreira vd., 2020: s. 62; Fiorenzeta & Cona, 2022: s. 422; Jensen vd., 2016: s. 431; Şentürk & Bakır, 2021: s. 97). Alanyazındaki bilgilerden yola çıkarak bu çalışmada da depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin algılanan belirsizlik ile pozitif bir ilişki göstermesi beklenmiştir ve elde edilen sonuçlar da bu beklentiyi doğrulamıştır. Her iki kültürde de üniversite öğrencilerinin depresyon, anksiyete ve stres ortalamalarının yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye’de yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin depresyon, anksiyete ve stres seviyeleri incelenmiş, araştırma sonuçları çeşitli yaşam alanlarında deneyimlenen sorunlarla depresyon, anksiyete ve stres arasında pozitif ve anlamlı korelasyonlara işaret etmiştir (Köksal & Topkaya, 2021, ss.931). Benzer şekilde Fransa’da yapılan bir çalışmada da üniversite öğrencilerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin COVID-19 ile artan belirsizlik ortamından negatif etkilendiği ve bu psikolojik sağlık sorunlarını deneyimleme düzeylerinin arttığı görülmüştür (Zerhouni vd.,2021, ss.110). Mevcut araştırmanın bu açıdan alanyazınla tutarlı sonuçlar ürettiği görülmektedir.

Öte yandan mevcut çalışma farklı kültürlerden veri toplandığı için kültürlerarası karşılaştırma yapmaya da olanak tanıyan bir yapıya sahiptir. Türkiye’de ve Fransa’da yaşayan üniversite öğrencilerinden toplanan veriler ile farklı kültürlerde yaşayan bireylerde araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin benzer olup olmadığını incelemek de mümkün olmuştur. Araştırma değişkenlerinin korelasyonları incelendiğinde algılanan belirsizlik, belirsizliğe tahammülsüzlük, depresyon, anksiyete ve stres değişkenlerinin tümünün birbiriyle anlamlı ve pozitif bir korelasyona sahip olduğu görülmüştür. Ancak korelasyon katsayıları incelendiğinde özellikle Türkiye örneklemindeki katsayıların anlamlı olmakla birlikte daha düşük seviyede olduğu görülmektedir. Bunun nedeni toplulukçu bir kültür olarak değerlendirilen Türkiye’de üniversite öğrencilerinin depresyon, anksiyete ve stres seviyelerine karşı koruyucu bir etki gösteren farklı değişkenlerin söz konusu olması olabilir. Toplulukçu kültürlerde bireylerin karşılıklı bağımlı benlik kurgularına sahip olması (Markus & Kitayama, 1991: s. 227), ilişkisellik ihtiyaçlarının tatmin edilmesine yardımcı olduğu için (Church vd., 2013, s.526) bireylerin yaygın psikolojik sağlık yapılarının korunmasına hizmet ediyor olabilir. Öte yandan bireyci ve toplulukçu kültürlerle ilgili olarak bireylerin belirsizliğe yönelik tepkilerinin de farklı olduğu çeşitli çalışmalarda tartışılmıştır. Örneğin Hofstede’nin kültürel boyutlarından olan belirsizlikten kaçınma ve toplulukçuluk değerlerinin pozitif ve anlamlı ilişkiler gösterdiğini tartışan çalışmalar mevcuttur (Bkz., Adair & Xiong, 2018: s. 229; Hofstede, 2001: s. 218; Xiong, 2015: s. 47). Bu ilişkinin etkisinin mevcut çalışmada da gözlenip gözlenmeyeceği merak edilmiştir. Dolayısıyla iki farklı kültürel gruptan toplanan verilerin bu açıdan farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmek istenmiştir. Bu amaçla koşullu etki analizleri gerçekleştirilmiştir.

Depresyon, anksiyete ve stresin sırasıyla bağımlı değişken, algılanan belirsizliğin bağımsız, belirsizliğe tahammülsüzlüğün ise aracı değişken olduğu koşullu etki analizlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark görülemediği. Alanyazından farklı olarak her iki kültürel grupta da katılımcıların algıladıkları belirsizlik düzeyi ve belirsizliğe tahammülsüzlükleri depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini artırıcı bir etki gösterirken bireyci veya toplulukçu bir kültürün üyesi olmak bu ilişkide farklılaştırıcı bir rol üstlenmemiştir. Dolayısıyla üniversite öğrencilerinin pek çok stresli olayla karşılaştıkları hayatın en kritik döneminden geçmekte olan benzersiz bir grubu temsil etmeleri (Buchanan, 2012, ss.27), kültürün rolünün elimine edilmesini sağlamış olabilir.

Fransız ve Türk grupları arasında bir fark olmamasından yola çıkarak belirsizlik yapılarının kültür grubundan bağımsız şekilde yaygın psikolojik sağlık yapılarını etkilediğini söylemek mümkündür. Ancak bu bulguyu dikkatli yorumlamakta fayda vardır. İlk olarak bu araştırmanın deneysel bir müdahale içermediği için nedensellik bilgisi vermediği, ilişkisel bir bilgi verdiği not edilmelidir. Öte yandan çalışmada algılanan belirsizliği ölçmek amacıyla kullanılan ölçme aracı üniversite öğrencilerinin genel olarak algıladıkları belirsizliği ölçmeye odaklanmaktadır. Özel bir grup olan bu örneklemin algıladıkları belirsizlik

genel çerçeveden ziyade özel olarak incelenmesi gereken belirsizlik boyutlarını içeriyor olabilir. Türkiye’de yapılan bir çalışmada öğrencilerin sorun alanları olarak tanımladıkları yapılar arasında ilk sırada sınav kaygısı ve takip eden faktör olarak uyku sorunları belirlenmiştir (Köksal & Topkaya, 2021, ss.931). Sorun alanları incelendiğinde ise genel olarak ebeveyn korkusu, kilo kontrolü, flört sorunları, yalnızlık gibi sorunlar listelenmiştir. Benzer şekilde Fransa’da yapılan bir çalışmada da öğrencilerin ekonomik koşullarının akademik başarı ve iyi oluşları ile ilişkili olduğu görülmüştür (Lassarre vd., 2003, ss.669). Bu açıdan bakıldığında genel olarak belirsizliğe yönelik algılarından ziyade özel hayatlarına yönelik sorunlara daha fazla önem verdikleri düşünülebilir. Bunun yanı sıra yöntem açısından bakıldığında mevcut araştırmada Türkiye ve Fransa örneklemi alanyazında yer alan bilgilerden yola çıkılarak bireyci ve toplulukçu olarak değerlendirilmiştir. Ancak gelecek çalışmalarda kültürel grupların sınıflandırılması veri toplama setine eklenecek bir ölçme aracıyla da değerlendirilerek daha detaylı incelemeler yapılabilir. Ayrıca araştırma değişkenlerinin aracı ve düzenleyici rollerinin test edilmesinde Process Macro eklentisi kullanılmıştır. Ancak değişkenlerin aynı anda modele alınmasını mümkün kılan ve daha ileri düzey analizlerin gerçekleştirilebileceği yapısal eşitlik modellemesine bu makalenin kapsam ve sınırları içinde baş vurulamamıştır. İncelenen değişkenler nezdinde daha odaklı amaçlara ve yapılandırılmış hipotezlere sahip gelecek araştırmalar için yapısal eşitlik modellerinin daha işlevsel olacağı not edilmelidir.

Araştırmanın yönteminden bağımsız olarak depresyon, anksiyete ve stres yapılarının toplumsal ruh sağlığının önemli belirleyicileri olması, yapılacak müdahalelerin ve altta yatan mekanizmaların açıklanmasının önemini de vurgulamaktadır. Mevcut çalışmada araştırma amaçlarının dışında olduğu için yaygın psikolojik sağlık yapılarına karşı koruyucu olabilecek, bir diğer deyişle algılanan belirsizlik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün etkisini azaltabilecek herhangi bir değişken incelenmemiştir. Ancak koruyucu yapıların tespit edilmesi, başta kırılğan bir grubu temsil eden üniversite öğrencileri olmak üzere genel popülasyonun depresyon, anksiyete ve stres seviyelerinin kontrol edilmesi ve sürdürülebilir iyi oluşu desteklemek için önemli görülmektedir (Bkz. Moeller vd., 2022, ss.1). Belirsizliği ortadan kaldırmanın mümkün olmadığı ve yaşadığımız dünyadaki hızlı değişimlerin bu algıyı giderek arttıracakını düşündüğümüzde gelecek araştırmalarda algılanan belirsizliğin olumsuz etkilerine karşı koruyucu yapıları keşfetmek kültürel ve kültürlerarası çalışmalara önemli ve anlamlı katkılar sunabilir.

Sonuç olarak özel bir grup olarak üniversite öğrencilerini değerlendiren bu çalışmada kültürel gruptan bağımsız olarak depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin algılanan belirsizlik ve belirsizliğe tahammülsüzlük boyutları karşısında kırılğan olduğu görülmüştür ve koruyucu yapıların keşfedilmesinin önemi tekrar karşımıza çıkmıştır. Bu noktadan hareketle yapılacak çalışmaların alanyazına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Yazar Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Adair, W. L., & Xiong, T. X. (2018). How Chinese and Caucasian Canadians Conceptualize Creativity: The Mediating Role of Uncertainty Avoidance. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 49* (2), 223–238. <https://doi.org/10.1177/0022022117713153>

Anderson, E. C., Carleton, R. N., Diefenbach, M., & Han, P. K. J. (2019). The Relationship Between Uncertainty and Affect. *Frontiers in Psychology, 10* (2504). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02504>

Andrews, J. L., Li, M., Minihan, S., Songco, A., Fox, E., Ladouceur, C. D., ... Schweizer, S. (2023). The effect of intolerance of uncertainty on anxiety and depression, and their symptom networks, during the COVID-19 pandemic. *BMC Psychiatry, 23* (1). <https://doi.org/10.1186/s12888-023-04734-8>

Asif, S., Mudassar, A., Shahzad, T. Z., Raouf, M., & Pervaiz, T. (2020). Frequency of depression, anxiety and stress among university students. *Pakistan Journal of Medical Sciences, 36* (5), 971-976. <https://doi.org/10.12669/pjms.36.5.1873>

Auerbach, R. P., Mortier, P., Bruffaerts, R., Alonso, J., Benjet, C., Cuijpers, P., Demyttenaere, K., Ebert, D. D., Green, J. G., Hasking, P., Murray, E., Nock, M. K., Pinder-Amaker, S., Sampson, N. A., Stein, D. J., Vilagut, G., Zaslavsky, A. M., Kessler, R. C., & WHO WMH-ICS Collaborators (2018). WHO World Mental Health Surveys International College Student Project: Prevalence and distribution of mental disorders. *Journal of abnormal psychology, 127* (7), 623–638. <https://doi.org/10.1037/abn0000362>

Birrell, J., Meares, K., Wilkinson, A., & Freeston, M. (2011). Toward a definition of intolerance of uncertainty: a review of factor analytical studies of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Clinical psychology review, 31* (7), 1198–1208. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2011.07.009>

Boelen PA, Reijntjes A. (2009). Intolerance of uncertainty and social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders; 23*, 130–135. doi: 10.1016/j.janxdis.2008.04.007

Buchanan J. L. (2012). Prevention of depression in the college student population: a review of the literature. *Archives of psychiatric nursing, 26* (1), 21–42. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2011.03.003>

Bueno-Notivol, J., Gracia-García, P., Olaya, B., Lasheras, I., López-Antón, R., & Santabárbara, J. (2021). Prevalence of depression during the COVID-19 outbreak: A meta-analysis of community-based studies. *International Journal of*

Clinical and Health Psychology, 21 (1), 100196.
<https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2020.07.007>

Buhr, K., & Dugas, M. (2002). The intolerance of uncertainty scale: psychometric properties of the English version. *Behaviour Research and Therapy*, 40(8), 931–945. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(01\)00092-4](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(01)00092-4)

Carleton, R. N. (2016). Into the unknown: A review and synthesis of contemporary models involving uncertainty. *Journal of Anxiety Disorders*, 39, 30–43. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2016.02.007>

Carleton, R. N., Collimore, K. C., & Asmundson, G. J. G. (2007c). Social anxiety and fear of negative evaluation: Construct validity of the BFNE-II. *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 131–141. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2006.03.010>

Carleton, R. N., Mulvogue, M. K., Thibodeau, M. A., McCabe, R. E., Antony, M. M., & Asmundson, G. J. (2012). Increasingly certain about uncertainty: Intolerance of uncertainty across anxiety and depression. *Journal of Anxiety Disorders*, 26(3), 468–479. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2012.01.011>

Carleton, R. N., Norton, M. A. P. J., & Asmundson, G. J. G. (2007b). Fearing the unknown: A short version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(1), 105–117. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2006.03.014>

Carleton, R. N., Sharpe, D., & Asmundson, G. J. G. (2007a). Anxiety sensitivity and intolerance of uncertainty: requisites of the fundamental fears? *Behaviour Research and Therapy* 45(10), 2307–2316. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2007.04.006>

Church, A.T., Katigbak, M.S., Locke, K.D., Zhang, H., Shen, J., Vargas-Flores, J.J., Ibáñez-Reyes, J., Tanaka-Matsumi, J., Curtis, G.J., Cabrera, H.F., Mastor, K.A., Alvarez, J.M., Ortiz, F.A., Simon, J.Y.R., & Ching, C.M. (2013). Need satisfaction and well-being: Testing self-determination theory in eight cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44, 507–534. DOI: 10.1177/0022022112466590

de la Sablonnière, R. (2017). Toward a Psychology of Social Change: A Typology of Social Change. *Frontiers in Psychology*, 8, 397. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00397>

del Valle, M. V., Andrés, M. L., Urquijo, S., Yerro-Avincetto, M., López-Morales, H., & Canet-Juric, L. (2020). Intolerance of uncertainty over COVID-19 pandemic and its effect on anxiety and depressive symptoms. *Revista Interamericana de Psicología*, 54 (2), 1–17. <https://doi.org/10.30849/ripijp.v54i2.1335>

Dugas, M. J., & Ladouceur, R. (2000). Treatment of GAD: Targeting intolerance of uncertainty in two types of worry. *Behavior Modification*, 24 (5), 635–657. <https://doi.org/10.1177/0145445500245002>

Dugas, M. J., Gagnon, F., Ladouceur, R., & Freeston, M. H. (1998). Generalized anxiety disorder: a preliminary test of a conceptual model. *Behaviour research and therapy*, *36* (2), 215–226. [https://doi.org/10.1016/s0005-7967\(97\)00070-3](https://doi.org/10.1016/s0005-7967(97)00070-3)

Dugas, M. J., Marchand, A., & Ladouceur, R. (2005). Further validation of a cognitive-behavioral model of generalized anxiety disorder: diagnostic and symptom specificity. *Journal of Anxiety Disorders*, *19* (3), 329–343. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2004.02.002>

Fiorenzato, E., & Cona, G. (2022). One-year into COVID-19 pandemic: Decision-making and mental-health outcomes and their risk factors. *Journal of affective disorders*, *309*, 418–427. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.04.144>

Freeston, M. H., Rhéaume, J., Letarte, H., Dugas, M. J., & Ladouceur, R. (1994). Why do people worry? *Personality and Individual Differences*, *17* (6), 791–802. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(94\)90048-5](https://doi.org/10.1016/0191-8869(94)90048-5)

Gu, Y., Gu, S., Lei, Y., & Li, H. (2020). From Uncertainty to Anxiety: How Uncertainty Fuels Anxiety in a Process Mediated by Intolerance of Uncertainty. *Neural plasticity*, 2020, 8866386. <https://doi.org/10.1155/2020/8866386>

Hayes, A. F. (2018). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. (2nd ed.). Guilford Publications.

Hofstede, G. (1980). Motivation, leadership, and organization: Do American theories apply abroad? *Organizational Dynamics*, *9* (1), 42–63. [https://doi.org/10.1016/0090-2616\(80\)90013-3](https://doi.org/10.1016/0090-2616(80)90013-3)

Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, 2nd ed. Sage, Thousand Oaks, CA.

Jang, S., Shen, W., Allen, T. D., & Zhang, H. (2018). Societal individualism–collectivism and uncertainty avoidance as cultural moderators of relationships between job resources and strain. *Journal of Organizational Behavior*, *39* (4), 507–524. <https://doi.org/10.1002/job.2253>

Jensen, D., Cohen, J. N., Mennin, D. S., Fresco, D. M., & Heimberg, R. G. (2016). Clarifying the Unique Associations among Intolerance of Uncertainty, Anxiety, and Depression. *Cognitive behaviour therapy*, *45* (6), 431. <https://doi.org/10.1080/16506073.2016.1197308>

Karing C. (2021). Prevalence and predictors of anxiety, depression and stress among university students during the period of the first lockdown in Germany. *Journal of affective disorders reports*, *5*, 100174. <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2021.100174>

Kim, J., & Ng, S. H. (2008). Perceptions of social changes and social identity: Study focusing on Hong Kong society after reunification. *Asian Journal of Social Psychology*, *11* (3), 232–240. <https://doi.org/10.1111/j.1467-839X.2008.00262.x>

Koerner, N., & Dugas, M. J. (2008). An investigation of appraisals in individuals vulnerable to excessive worry: the role of intolerance of uncertainty. *Cognitive Therapy and Research*, *32*(5), 619-638. doi: 10.1007/s10608-007-9125-2

Köksal, B., & Topkaya, N. (2021). Üniversite öğrencilerinin yaşadığı sorunlar ve sorun alanlarının depresyon, anksiyete ve stresle ilişkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *19*(2), 926-949. <https://doi.org/10.37217/tebd.933931>

Lassarre, D., Giron, C., & Paty, B. (2003). Stress des étudiants et réussite universitaire: les conditions économiques, pédagogiques et psychologiques du succès. *L'orientation scolaire et professionnelle*, *(32/4)*, 669-691.

Lim, K. H., Leung, K., Sia, C. L., & Lee, M. K. (2004). Is eCommerce boundary-less? Effects of individualism–collectivism and uncertainty avoidance on Internet shopping. *Journal of International Business Studies*, *35*, 545-559.

Lovibond, P. F., & Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour Research and Therapy*, *33* (3), 335–343. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(94\)00075-U](https://doi.org/10.1016/0005-7967(94)00075-U)

Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, *98* (2), 224–253. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.98.2.224>

Mishel, M. H. (1984). Perceived Uncertainty and Stress in Illness. *Research in Nursing & Health*, *7* (3), 163-171. <https://doi.org/10.1002/nur.4770070304>

Moeller, J., von Keyserlingk, L., Spengler, M., Gaspard, H., Lee, H. R., Yamaguchi-Pedroza, K., ... & Arum, R. (2022). Risk and protective factors of college students' psychological well-being during the COVID-19 pandemic: emotional stability, mental health, and household resources. *Aera Open*, *8*, 23328584211065725.

Parlapani, E., Holeva, V., Nikopoulou, V. A., Sereslis, K., Athanasiadou, M., Godosidis, A., Stephanou, T., & Diakogiannis, I. (2020). Intolerance of Uncertainty and Loneliness in Older Adults During the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in psychiatry*, *11*, 842. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.00842>

Ramasaway, S. (2015). Validation of the French Depression Anxiety Stress Scales (DASS-21) and predictors of depression in an adolescent Mauritian population (PhD Thesis) [UNIVERSITÉ AIX-MARSEILLE]. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.1757.1367>

Salari, N., Hosseinian-Far, A., Jalali, R., Vaisi-Raygani, A., Rasoulpoor, S., Mohammadi, M., Rasoulpoor, S., & Khaledi-Paveh, B. (2020). Prevalence of stress, anxiety, depression among the general population during the COVID-19 pandemic: a systematic review and meta-analysis. *Globalization and health*, *16* (1), 57. <https://doi.org/10.1186/s12992-020-00589-w>

Sarıçam, H. (2018). The Psychometric Properties of Turkish Version of Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21) in Community and Clinical Samples. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research*, *7* (1), 19–30. <https://doi.org/10.5455/JCBPR.274847>

Sarıçam, H., Erguvan, F. mine, Akın, A., & Akça, M. Ş. (2014). Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (Btö-12) Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, *1* (3), 148–157. <https://doi.org/10.17121/ressjournal.109>

Satıcı, B., Sarıçalı, M., Satıcı, S. A., & Griffiths, M. D. (2022). Intolerance of Uncertainty and Mental Wellbeing: Serial Mediation by Rumination and Fear of COVID-19. *International journal of mental health and addiction*, *20* (5), 2731–2742. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00305-0>

Schwartz, S. H. (2004). Mapping and interpreting cultural differences around the world. In H. Vinken, J. Soeters, & P Ester (Ed.), *Comparing cultures, Dimensions of culture in a comparative perspective* (pp.43-73). Leiden, The Netherlands: Brill.

Schwartz, S. H. (2006). A Theory of Cultural Value Orientations: Explication and Applications. *Comparative Sociology*, *5* (2-3), 137–182. <https://doi.org/10.1163/156913306778667357>

Seco Ferreira, D. C., Oliveira, W. L., Costa Delabrida, Z. N., Faro, A., & Cerqueira-Santos, E. (2020). Intolerance of uncertainty and mental health in Brazil during the Covid-19 pandemic. *Suma Psicológica*, *27*(1), 62–69. <https://doi.org/10.14349/sumapsi.2020.v27.n1.8>

Smith, B. M., Twohy, A. J., & Smith, G. S. (2020). Psychological inflexibility and intolerance of uncertainty moderate the relationship between social isolation and mental health outcomes during COVID-19. *Journal of Contextual Behavioral Science*, *18*, 162-174. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2020.09.005>

Stallman, H. M. (2010). Psychological distress in university students: A comparison with general population data. *Australian Psychologist*, *45* (4), 249-257. <https://doi.org/10.1080/00050067.2010.482109>

Şentürk, S., Bakır, N. (2021). The Relationship between Intolerance of Uncertainty and the Depression, Anxiety and Stress Levels of Nursing Students during the Covid-19 Outbreak, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, *3* (2): 97-105. Doi: 10.35365/ctjpp.21.2.12

Tosevski, D. L., Milovancevic, M. P., & Gajic, S. D. (2010). Personality and psychopathology of university students. *Current opinion in psychiatry*, 23 (1), 48–52. <https://doi.org/10.1097/YCO.0b013e328333d625>

Voitsidis, P., Nikopoulou, V. A., Holeva, V., Parlapani, E., Sereslis, K., Tsipropoulou, V., Karamouzi, P., Giazkoulidou, A., Tsopaneli, N., & Diakogiannis, I. (2021). The mediating role of fear of COVID-19 in the relationship between intolerance of uncertainty and depression. *Psychology and psychotherapy*, 94 (3), 884–893. <https://doi.org/10.1111/papt.12315>

Wong, S. S., Wong, C. C., Ng, K. W., Bostanudin, M. F., & Tan, S. F. (2023). Depression, anxiety, and stress among university students in Selangor, Malaysia during COVID-19 pandemics and their associated factors. *PloS one*, 18 (1), e0280680. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0280680>

World Health Organization. (2008). The global burden of disease : 2004 update. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43942>

World Federation for Mental Health. (2012). Depression: A global crisis. Retrieved August 10, 2023, from <https://www.wfmh.org/2012DOCS/WMHDay%202012%20SMALL%20FILE%20FINAL.pdf>

Xiong, T. (2015). Culture and Creativity: Understanding the Role of Uncertainty Avoidance and Multicultural Experience. [uwspace.uwaterloo.ca](https://uwspace.uwaterloo.ca/handle/10012/9322). <https://uwspace.uwaterloo.ca/handle/10012/9322>

Zerhouni, O., Flaudias, V., Brousse, G. & Naassila, M. (2021). L’impact de la Covid-19 sur la santé mentale des étudiants : mini-synthèse de la littérature actuelle. *Revue de neuropsychologie*, 13, 108-110. <https://doi.org/10.1684/nrp.2021.0664>